

УДК 130.2

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕПОС С. ПРОЛЕЄВА «ЄЛЕНА ПРЯКРАСНА» ЯК ПРОСТІР ЗУСТРІЧІ АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

М.Б. Столяр, доктор філософських наук, професор, зав. кафедри філософії та культурології ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка

В статті аналізується філософсько-епічний твір С. Пролєєва «Єлена прекрасна: трагедія краси» як взірець герменевтично-екзистенційного підходу до античної культури. Йдеться про актуальність античності як одного із життєдайних джерел сучасної європейської культури. Виокремлюються універсальні проблеми людського буття, розкриті на матеріалі сучасної філософської міфопоетики. В статті робляться спроби знайти в тексті книги алюзії на стародавні артефакти, виявити творчий сенс філософського міфу, розкрити «екзистенціали» людського життя – дитинства, юності, зрілості та старості. Однією із центральних проблем книги є проблема війни і миру. Використовуючи змістовний потенціал палінодії Стесіхора та розвиваючи версію трагедії Емпедокла «Єлена», автор підкреслює жорстокість та безглуздість Троянської війни.

По-новому витлумачена автором книги антична трагедія виступає перетином багатьох колізій – долі і свobodного вибору, гордині та смирення, дійсного героїзму та його спотворених варіантів, розуму та його меж і, нарешті, як трагедія краси. Остання є змістовним ядром всього твору. Якщо в античних джерелах Єлена постає як своєрідна «пляма замовчування», то автор книги наповнює цей образ найглибшим змістом. Єлена постає у центрі епосу не тільки «апофатично», але й «катафатично». Її образ виступає ствердженням нового типу героя, нових цінностей. Авторська інтерпретація протистоїть стародавній історичній тенденції гностичного обоження Єлени та пропонує невикористаний потенціал міфу про найпрекраснішу з жінок, що нагадує старозаповітну історію про прекрасного Йосипа.

Ключові слова: антична культура, антична трагедія, герменевтика, філософський епос, проблема війни і миру, сенс життя.

Актуальність проблеми. У семантичному наповненні сучасної європейської культури досить важливе місце посідає античність. Термінологічно, сюжетно-образно, пластично, асоціативно античність постійно виявляє свою присутність в якості непересічного досвіду, предмета споглядання, мудрого наставника, цікавого співбесідника та джерела творчого натхнення. Та, нажаль, вона не завжди усвідомлюється у

такій якості нашими сучасниками. Між нами і стародавніми греками існує величезна відстань, що складається не тільки із сторіч, але й з непорозумінь та елементарного невігластва сучасного реципієнта. Актуальність нашої роботи викликано, перш за все, необхідністю протистояння культурно-історичній ентропії, внаслідок якої тексти античної доби (навіть у перекладі) стають закритими і для «освічених» людей. Як пише С. Пролеєв у вступі до одного із фрагментів своєї книги «Єлена прекрасна: трагедія краси», питання про подолання величезної історичної дистанції, що відділяє нас від античності – це питання розуміння актуальності минулого. Історія перевіряється герменевтикою [Див.: 9, с. 194]. Музейне відношення до античності має бути доповненим практиками її перекладу на мову сучасної культури [Див.: 9, с.196]. І такі практики не є якоюсь «грою у бісер» відірваної від життя культурної еліти. Досвід античної культури відкриває нам не тільки горизонти специфічних культурних практик, – він, перш за все, виводить нас із ніби то «глухих кутів» наших проблем, дає нам відповіді на нагальні питання нашого життя.

Вихід книги С.В. Пролеєва «Єлена прекрасна: трагедія краси» – це, на наш погляд, поява знакового тексту, що поєднує багаторічні авторські розвідки античності із філософською міфопоетикою. При цьому здійснюється як долучення до джерел античної культури (міфології, релігії, філософії, науки, історії, побуту тощо), так і художньо-культурологічна адаптація відповідного матеріалу до можливостей сучасного реципієнта.

Хочеться зазначити, що книга Сергія Пролеєва – це також певне розуміння причин сучасної кризи філософії та одна з можливих відповідей небайдужої до долі філософії людини на виклик, що ставить буття цієї сфери на межі виживання. Йдеться про збагачення філософії стилістично та змістовно різноманітними практиками, що знімають відчуження філософії в сучасному суспільстві. Автор книги, безумовно, є спадкоємцем герменевтично-феноменологічної течії європейської філософії та наразі цей раціоналізм спускається з вершин категоріально перевантаженої філософії та робить крок на зустріч всім, хто прагне повноцінного мислення; хто розуміє філософію не як сукупність завчених та забутих тез, а як творчий дискурс, в межах якого вирішуються найважливіші проблеми людського буття. Тобто не тільки за змістом, але й за діалогічною формою книга С. Пролеєва є значною мірою частиною того досвіду філософування,

який був характерним для античного дискурсу. Не випадково своє публічне життя вона розпочала в аудіоформаті (що, до речі, відповідає примату усного слова над письмовим в античній культурі). Причому озвучив текст сам автор, що є дуже цінним для розуміння аутентичних акцентів та першого «прочитання» цього багаторівневого в змістовному плані твору.

Метою цієї роботи є аналіз герменевтично-екзистенційного діалогу з античною культурою в межах книги С. Пролєєва «Єлена прекрасна: трагедія краси». Своїми *завданнями* ми маємо виявлення основних аспектів автентичності та актуальності відповідного інтертексту. Відтак *об'єктом* дослідження виступає культура Стародавньої Греції та різноманітні форми її інтеріоризації в українській культурі. *Предметом* є перетин герменевтичного та екзистенційного підходів в інтерпретації та актуалізації античної культури на прикладі книги С.Пролєєва «Єлена прекрасна».

Дослідниця античного інтертексту української літератури О. Гальчук напрямками інтеріоризації відповідних сенсів в українську культуру називає 1) перекладацьку, 2) художню та 3) науково-критичну традиції осмислення культурного та духовного досвіду Стародавніх Греції та Риму [2, с. 83]. Не випадково перекладацька діяльність стоїть на першому місці: тільки на поверхні, в якості готового результату така діяльність є виключно перекладом, – фактично ж вона об'єднує і інші напрямки роботи з античністю. «Українські перекладачі» – це традиційний «бренд» нашої культури як взагалі, так і зокрема, коли йдеться саме про античність. Достатньо назвати такі імена як Борис Тен (М.В. Хомичевський), А. О. Содомора, Й. Кобів, Д. Коваль-Гнатів, В. Ставнюк, О. Кислюк, У. Головач, А. Тихолаз та інші.

Науково-критичну традицію в сучасному українському дискурсі представлено роботами Б. Баглай-Соляник, В. Башманівського, К. Буслаєвої, О. Вишневської, О. Гальчук, А. Демченко, Т. Іванюхи, М. Майстренко, М. Мандеса, П. Мірошніченко, Ю. Микитенко, Н. Мочернюк, В. Папушиної, В. Пащенко, Н. Пащенко, Г. Підлісної, О. Турган, Т. Шевчук та інших дослідників, які мають своїм предметом як саму літературну спадщину античності, так і відповідну традицію в художніх рецепціях українських письменників та поетів (Григорія

Сковороди, Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Зерова, Дмитра Загула, Святослава Гординського та інш).

Якщо ж йдеться про широкий, культурний контекст, то до вже названих напрямків необхідно додати філософські та культурологічні рефлексії відносно, перш за все, впливів античності на вітчизняну культуру на різних етапах її розвитку. В цьому руслі ми можемо спиратися на роботи А. Бичко, І. Валявко, Т. Голіченко, Т. Кононенка, С. Кримського, В. Малахова, О. Матюхіної, О. Олександрової, М. Поповича, С. Пролєєва, С. Ушакова, С. Шевцова та інш.

Книга С. В. Пролєєва «Єлена прекрасна: трагедія краси» є унікальним в сучасній культурі поєднанням філософського, наукового та художньо-міфологічного дискурсів на основі троянського циклу міфів (та їх античних інтерпретацій). Йдеться про пост-історичний епічний твір, в якому присутні всі пласти людського буття, починаючи від побуту і закінчуючи філософією та релігією. При цьому кожне слово, подія, предмет, топос, думка, що зустрічаються в книзі, мають під собою вагоме підґрунтя. Вони є результатом багаторічної систематизуючої та філософсько-інтерпретаційної роботи автора з античними текстами.

Наприклад, в часи античності не існувало чітких синхронічно-діахронічних узгоджень між різними міфами. Натомість, автор відтворив картину всіх подій троянської війни та існуючих версій цих подій саме в контексті єдиного хронотопу. При цьому читач усвідомлює чимало несподіваних фактів міфічних подій, що підважують усталені стереотипи. Зокрема, що Єлені на час захоплення Трої було близько 50 років, а коли її вкрав Тесеї – лише 12–13 (самому Тесею на той час за п'ятдесят); що так само підлітком був Ахілл (15 років), коли пішов на Трою (це був перший похід, тоді як другий, про який оповідає «Іліада», розпочався лише 10 років по тому); що майже всі ахейські герої – переможці! – або загинули, або стали вигнанцями з рідних міст (цим утворюється суворе тло осуду війни) тощо. Все це, звісно, не фантазії автора, а відомі дані міфологічної традиції, які, однак, зазвичай залишаються поза увагою.

Треба підкреслити, що авторські варіації на тему троянської війни не відриваються у польоті фантазії від античної основи. В кожному з неймовірних, на перший погляд, поворотів сюжету автор може послатися на певне античне першоджерело. Так, версію щодо двійника Єлени пов'язано з відомим фактом палінодії Стесіхора [10]. Поет Стесіхор дуже

негативно відізвався про Єлену як про підступну зрадницю свого чоловіка та основну причину жажливої війни. Після цього він раптово осліп. Поет почав благати богів, і тоді уві сні йому предстала Єлена, яка пояснила причину такого покарання. Тоді Стесіхор написав палінодію, тобто зречення: він відмовлявся від своїх слів та стверджував, що насправді Єлена ніколи не зраджувала чоловікові та взагалі не була у Трої. Війна йшла через створений богами з ефіру двійник, а справжня Єлена під час війни перебувала в Єгипті. Як свідчить легенда, після закінчення «покаянної» поеми на честь Єлени поет прозрів. Посилання на цей факт можна прочитати в діалозі «Федр» Платона [7, 243 а-в]. Пізніше на основі такого ж сюжету створює трагедію «Єлена» античний трагік Евріпід, який принципово змінює деякі ціннісні акценти в античній культурі [11]. Зокрема саме він у новій оптиці показує жіночу долю. Інша гіпотеза автора – відносно тактичних ідей Паріса, його методів виховання коней та відкинутої військовою радою пропозиції використовувати у війні кінноту. Ця гіпотеза теж спирається на стародавні артефакти, зокрема найдавніший у світі трактат хурритського автора про тренінг коней «Кіккулі з країни Мітанні» (XIV ст. до н.е.) [5].

Сумлінно слідуючи джерелам, С. Пролєєв водночас створює оригінальну версію розгортання подій війни, в межах яких є місце навіть детективній історії. В ній читачу (слухачу) пропонується розплутати досить складну комбінацію тем боротьби за владу, сепаратних переговорів, помсти, зради, жадібності, підступності та пристрасного кохання. Як на мене, дві глави «Книги Одиссея» – «Лазутчик» та «Паламед» могли б розростися до окремої історії в популярному на сьогодні жанрі детективу [8, с. 200–213].

Текст книги переконливо свідчить про власний досвід життя автора в античності, що поєднує герменевтичне вживання в античну культуру із осмисленням універсальних людських ситуацій та проблем. Майже в кожному образі перед нами постає людина в інтер'єрі стародавності, але сутнісно ми відчуваємо її близькість. З цього боку книга постає філософською енциклопедією «екзистенціалів» дитинства, юнацтва, зрілості та старості [8, сс. 13-14, 16-17, 29-30, 45-47, 163-166, 278-279]. В діалозі Єлени з Протеєм звучить підсумок всіх авторських роздумів щодо особливостей людського віку. Особливо мене вразив фрагмент, в якому

йдеться про старість: наразі людина у розквіті творчих сил демонструє рідку емпатію у стан сутінок людського життя:

*«И старость вся –
в умении себя сосредоточить
на лучшем,
хоть бы от него
остались крохи,
жалкие частицы
того, что некогда беспечно расточал.
Поменьше сожалеть и о недугах думать –
они и без того возьмут себе свое.
И не лениться –
каждодневный труд над слабостью,
превозмогая немощь.
Не только прошлым жить –
и новое встречать.
Всегда, и в миг последний,
есть шанс для радости.
Удел прискорбнейший –
до смерти умереть» [8, с. 165].*

Коли наводиш цитату з книги, відчуваєш щось схоже на провину перед її автором. Справа полягає в тому, що адекватною одиницею цитування наразі може бути тільки ціла глава, а не окреме речення чи навіть абзац. Це дуже рідка якість книги – я би позначила її як інтелектуальну цілісність та рівномірність тексту, коли певне поняття чи образ складаються зі змісту всієї глави таким чином, що практично неможливо щось виділити як більш вдале, а від чогось іншого абстрагуватися як від другорядного. Наразі демонструє себе пряма залежність легкості сприйняття реципієнта не тільки від творчого натхнення автора, але й від його важкої праці: «Когда нас покидает Муза, приходит ее брат суровый – Труд» [8, с. 277]

Особлива тема для обговорення – міфопоетика книги. Перед нами філософсько-психологічний міф, тобто міф, який є філософічним з раціоналістичної точки зору та психологічно достовірним. Мене особисто вразили дві філософсько-міфологічні «замальовки». Перша – це картина буття від Хаосу до втрати Кроносом влади. Також дуже виразним є опис гераклітівського світогляду, в якому постає картина буття, субстанцією якої виступає вогонь як божественна енергія. Останній образ-поняття С. Пролєєв вписує в сюжет загибелі Трої, поєднуючи з образами

велетенської пожежі, в якій було знищено велике місто. Завершується цей фрагмент оптимістичною есхатологічною картиною: «Бог возвратит к Себе все гибнущее – смерть поправ, спасет. То будет торжество огня, в который обратится весь горестный, на части и частицы разделенный хладный мир» [8, с. 240].

Якщо традиція філософських міфів пішла ще від Гесіода та Апулея, то взірцем глибокої психологізації міфу для автора, можливо, слугував роман Т. Манна «Йосип та його брати». Вплив останнього твору відчувається не тільки в психологізації нарративу, але й в духовній інтерпретації краси та деяких паралелях сюжету. Психологічно переконливо звучить версія автора, який «насправді» мотив міг з'явитися у Паріса бажати кохання найпрекраснішої з жінок. Автор по своєму витлумачує відомий факт поведінки Одиссея, коли він плигає з корабля на щит під час висадки ахейців під Троєю. Взагалі образ Одиссея є одним з найбільш психологічно виписаних. Особливої виразності наразі додає конфлікт хитромудрого Одиссея з іншим грецьким мудрецем – Паламедом (до речі – Гомер про нього чомусь не згадує). Паламед свого часу поклав перед биком, що орав поле, маленького сина Одиссея. Виразним антивоєнним символом в тій ситуації була поведінка Одиссея та його пісня: «Увидели на пашне Одиссея. Он шел по полю за обычным плугом, но что за странность – в упряжи его огромный бык и старая ослица! А сам он засекает пашню не зернами отборными, как принято от века, а жгучей солью! И при этом песню поет нелепую:

*Сила и глупость вместе идут,
В упряжке одной.
Горькой судьбы борозду
Вздорно ведут –
То прямо, то вкось.
Раны земли засыпаем
Едкою солью.
Чтобы нележно узнали –
Жизнь – только тлен» [8, с. 178–179].*

Автор широко використовує потенціал «візуальності» складних, багаторівневих в змістовному плані образів твору. І при цьому книга втягає читача в захоплююче цікавий інтелектуальний дискурс пошуків, порівнянь, паралелей, алюзій, загадок та спроб їх відгадати. Зокрема підкреслено виразними є паралелі між поховальними іграми на честь Патрокла, зображеними в «Іліаді» Гомера, та поховальними іграми на

честь царевича Олександра (Паріса). Опису останніх ігор присвячено шість глав «Єлени» з «Книги Паріса» – «Ігри», «Гектор», «Горлінки», «Чаша», «Деїфоб» і «Бик». Привертає увагу, що кидання спису у Гомера виступає останнім, а С. Пролеев саме з нього розпочинає ігри. Зрозуміло, що така альтернатива виникла в наслідок скорочення Гомером опису ігор за рахунок саме цього виду змагань, в якому переможця (Агамемнона) було визнано апріорі:

*«Знаємо, сину Атреїв, що ти перевищуєш інших
Силою й вмінням далеко закинути спис довготінний.
Отже, бери нагороду оцю й до човнів крутобоких
З нею іди» [4, 890–893].*

Ситуація «замовчування» змісту змагання із кидання спису у Гомера дає можливість автору «Єлени» реконструювати перебіг цієї частини поховальних ігор. Треба визнати, що С. Пролеев зробив це не тільки переконливо з історичної точки зору, але й дуже виразно в сенсі художнього змісту образів героїв, їх психології. Яскравий акцент в цій картині проставляють фарби: «Там, где копьё поражало щит семикоженный, прочный, юноша... вмиг подбежав, отмечал яркою желтою охрою след острия... Вскоре как раны, желтой сочащейся кровью, щит весь усеяли метки» [8, с. 92–93]. Читачу передається хвилювання народу: «Громко, восторженно ахнул, будто один, весь народ. Вслед за тем возглас распался на хор приветственных криков» [8, с. 93]. Здається, що змагання дійшло до своєї кульмінаційної крапки, але в цей момент відбувається неочікуване: «Быстро промчалось – копьё ли? Парис? – и, щит сокрушая, пронзило круг меднокрасный. Мощноразящий удар прямо по центру пришелся, сверху обрушась на Гектора пику, прочно вошедшую в щит... Пало копьё Приамида в пыль у щита. В прахе бессильно лежало...» [8, с. 95].

В Гомера надмірна пишнота поховальних ігор на честь Патрокла (чисельні дари не тільки переможцям, але й переможеним; людські жертвоприношення тощо) є екзальтованим виразом Ахіллом його горя з приводу загибелі друга. Що ж до ігор на честь Олександра в описі С. Пролеева, то вони позбавлені надмірності, людських жертв і, відповідно, описуються такими, якими вони найчастіше і були в рецепції сучасних дослідників [6, с. 464]. Також алюзією на гомерівські ігри є фрагмент з «Книги пристрасті», який ми читаємо в главі «Діомед». Цей

фрагмент, перегукуючись із Іліадою, дає деякі «пояснення» перемоги Діомеда у змаганні колісниць. Діомед, за версією автора, був закоханий в Єлену, та вона не підділася своїй слабкості щодо нього. Останні слова спартанської цариці Діомеду були: «Пусть этот пламень на твоих доспехах горит неугасимо» (йшлося про полум'яне кохання Діомеда) [8, с. 145]. Наразі автор дає *своє* пояснення загадкового гомерівського епітету обладунків Діомеду, на якому було видно ніби полум'яний відблиск.

В Гомера йдеться лише про один рік Троянської війни та про повернення Одиссея, натомість автор «Єлени» систематизує практично всю відому нам інформацію відносно Троянської війни та долі тих її героїв, які є дотичними своїми долями із життям Єлени. Відповідно текст складається із шести книг – «Книги Леди», «Книги Тесея», «Книги Паріса», «Книги Одиссея» та «Книги Менелая», змістовним центром яких є «Книга пристрастів», що фактично є книгою Єлени. Автор зробив виняток для назви цієї книги, щоб у читача не склалося помилкове враження, ніби тільки одна книга присвячена Єлені, тоді як весь текст має образ найпрекраснішої з жінок за центральний.

Найбільш глибоко, з моєї точки зору, в книзі пов'язано долі Тесея та Єлени: саме Тесею отримав нелегке завдання від богів знайти найпрекраснішу. Автору книги випадає нелегке завдання разом із Тесеєм не просто знайти найпрекраснішу, але й пояснити свій вибір. І він справляється з цим одноразово і як філософ, і як поет. Дивлячись на Єлену Тесею відчув не захват і не потяг, а *трепет*. Все найкраще, що було приховано в ньому, відкрилося в якусь мить.

Є ще один герой, який, здається, розуміє Єлену краще за інших: коли Одиссею кажуть, що Єлена втекла з Парісом, він у це не вірить і каже, що така поведінка не відповідає її естwu [8, с.175]. Що ж до Менелая, то його сповнене щастя життя з Єленою перетворюється на безглуздий мотлох марноти: війну за двійника коханої жінки. Навіть тоді, коли Менелай зустрічає в Єгипті справжню Єлену, він не може відмовитися від примарного сенсу власного псевдо-героїзму і залишає все так, як є. Тобто дискусія Менелая та Агамемнона, що відбулася на початку твору (глава «Брати» з «Книги Тесея») закінчується перемогою Агамемнона. В житті Менелая влада виявляє себе важливішою за любов.

Якщо в античних джерелах, особливо у Гомера, Єлена постає як своєрідна «пляма замовчування», автор наповнює цей образ найглибшим

змістом та ставить у центр епосу не тільки «апофатично», але й «катафатично». Образ Єлени виступає ствердженням нового типу героя, нових цінностей; своєрідним пророцтвом щодо сенсу людського життя, яке приходить на зміну античності. Тобто «Єлена» – це твір, який виражає не тільки саму античну культуру, але й її внутрішню тенденцію, напрямок її подальшої трансформації. А трагедія краси виявляється трагедією нерозкритого, незрозумілого античності пророцтва про любов як джерело та сенс життя. При цьому автор розвиває саму ту тенденцію у розвитку образу Єлени, яка не знайшла свого продовження. Відповідно для автора неприйнятним є обоження Єлени, тобто той історичний напрямок розвитку палінодії Стесіхора, що знайшов своє втілення у вченнях гностичних сект.

Наостанок декілька слів хочеться сказати щодо нового видання книги, бо першим виданням створення цього твору, як нам здається, не повинно завершуватися. Без коментарів текст залишається закритим відносно численних античних алюзій та тих наукових доробок, що приховано за зовнішньо прозорим текстом. Зрозуміло, що в книзі не відображено і сюжетно-психологічні колізії, які поставали перед автором під час написання твору. Результат поглинув складний та змістовно цінний рух до цього результату. Як на мене, інтрига самого процесу творчості також вимагає свого хоча б часткового відтворення в коментарях до тексту.

І завершити цю статтю, яка, скоріше, запрошує до діалогу про книгу С. Пролєєва, ніж розкриває зміст самої книги, я хочу словами відомого українського дослідника античної культури, перекладача Андрія Содомори. Линучи думкою сторінками книги, ми по суті «зустрінемося вже не з міфічними героями, а із звичайними, якими вони є, людьми – на дорозі вже й не до Афін, а просто до людської оселі, де у пошані ... Мудрість» [1].

Література

1. Андрій Содомора // Режим доступу: <http://maysterni.com/user.php?id=3342> (5.05.2016)
2. Гальчук О. Античний інтертекст української літератури: теоретичні аспекти / О. Гальчук // Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. – 2012. – Вип. 20. – Ч.І. – С. 82–88.

3. Головач У.В. Актуальні проблеми перекладу і коментування грецької філософської прози з погляду специфіки жанру/ У.В. Головач // Режим доступу: <http://philology.knu.ua/files/library/stud-ling/stud-ling-8/40.pdf> (10.05.2016)
4. Гомер. Іліада / Переклад Бориса Тена / Гомер // Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/homer_iliad_ua.htm (11.05.2016)
5. Ковалевская В.Б. Конь и всадник (пути и судьбы)/ В.Б. Ковалевская // Режим доступу: <http://coollib.net/b/298634/read>(11.05.2016)
6. Кюизень Ж. Странствия Улисса / Ж. Кюизень. – М.: Вече, 2008. – 480 с.
7. Платон. Федр / Платон. Сочинения. В трех т. – Пер с древнегреч. под. общ. ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса. Вступит. статья А.Ф. Лосева. – М.: Мысль, 1970. – Т. 2. – С. 157– 222.
8. Пролеев С. Елена прекрасная: трагедия красоты / С. Пролеев. – К.: Дух і Літера, 2015. – 288с. (аудиоверсія у відкритому доступі за посиланням: <http://www.ex.ua/100566805?r=3454>).
9. Пролеев С.В. Перелагая античность: к вопросу о герменевтическом преодолении исторической дистанции / С.В. Пролеев // Докса. – № 2 (24). – 2015. – С.194 – 201.
10. Стесихор. Материал Википедии – свободной энциклопедии / Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Стесихор> (4.05.2016).
11. Еврипид. Елена / Еврипид. Трагедии. – Т.2 / Пер. с древнегреч. И. Анненского. – М.: Искусство, 1980. – С. 65–144.

ФИЛОСОФСКИЙ ЭПОС С. ПРОЛЕЕВА «ЕЛЕНА ПРЕКРАСНАЯ...» КАК ПРОСТРАНСТВО ВСТРЕЧИ АНТИЧНОЙ КУЛЬТУРЫ И СОВРЕМЕННОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

М.Б. Столяр

В статье анализируется философско-эпическое произведение С. Пролеева «Елена прекрасная: трагедия красоты» в качестве образца герменевтически-экзистенциального подхода к античной культуре. Говорится про актуальность античности как одного из энергетических источников современной европейской культуры. Выделяются универсальные проблемы человеческого бытия, раскрытые на материале современной философской мифопоэтики. В статье делаются попытки найти в тексте книги аллюзии на древние артефакты, выявить творческий смысл философского мифа, раскрыть «экзистенциалы» человеческой жизни – детства, юности, зрелости и старости. Одной из центральных проблем книги является проблема войны и мира. Используя смысловой потенциал палинодии Стесихора и развивая версию трагедии Эмпедокла «Елена», автор подчеркивает жестокость и бессмысленность Троянской войны.

По-новому истолкованная автором книги античная трагедия выступает пересечением многих коллизий – судьбы и свободного выбора, гордыни и смирения, действительного героизма и его искаженных вариантов, разума и его границ и, наконец, как трагедия красоты. Последняя является ядром всего произведения. Если в античных источниках Елена выступает как своеобразная «фигура умолчания», то автор книги наполняет этот образ глубочайшим смыслом. Елена находится в центре эпоса не только «апофатично», но и «катафатично». Ее образ выступает утверждением нового типа героя, новых ценностей. Авторская интерпретация противостоит древней исторической тенденции гностического обожествления Елены и предлагает неиспользованный потенциал мифа о прекраснейшей из женщин, который напоминает ветхозаветную историю о прекрасном Иосифе.

Ключевые слова: античная культура, античная трагедия, герменевтика, философский эпос, проблема войны и мира, смысл жизни.

S.V. PROLEEV'S PHILOSOPHIC EPOS «HELEN THE BEAUTIFUL: THE TRAGEDY OF BEAUTY» AS MEETING SPACE OF ANCIENT CULTURE AND MODERN CIVILIZATIONS.

M.B. Stoliar

S. V. Proleev's philosophic epos «Helen the Beautiful: the Tragedy of Beauty» as the example of the hermeneutic approach to the antique culture is under analysis in this article. The author underlines the actuality of the Antiquity as one of the sources of the modern European culture. The universal problems of human being are pointed out: the resolve of these problems is based upon the material of the modern philosophic mythopoeitics. The author of the article makes attempt to find in the text of the book the allusions to the ancient artifacts, to discover the creative sense of philosophic myth and to reveal "existentials" of human life – of the childhood, of the youth, of the maturity and of the old age. Using the ideas of Stesichore's palinode and developing the version of Empedocle's tragedy «Helen», S. V. Proleev underlines cruelty and absurdity of Trojan war.

Due to S. V. Proleev's interpretation the antique tragedy becomes the point of crossing of many collisions – the fate and the free choice, the pride and the humility, the real heroism and the perverted variants of it, the mind and the limits of its power. Moreover the tragedy of the beauty is the main idea of the philosophical epos.

Overcoming the limitation of the antique stories about Helen the Beautiful, S. V. Proleev interprets the image of Helen in both «apophatic» and «cataphatic» ways and proclaims the new type of hero and the new values. This new interpretation is the opposition to the ancient historic tendency of gnostic godding of Helen. S. V. Proleev proposes the unused potential of the myth about the most beautiful woman. It is interesting, that his interpretation bears some resemblance to the Old Testament story about the beautiful Joseph.

Key words: the antique culture, the antique tragedy, the hermeneutics, the philosophic epos, the problem of war and peace, the sense of life.